

Urstenalder i Vestjylland.

Af Søren Alkørsig.

Indtil for få år siden var det den almindelige opfattelse, at der ingen, eller næsten ingen, spor fandtes i Vestjylland af ældre og ældste stenalder. De enkelte meget gamle ting, der var fundet, kunde være fra strejfende jægerstammer, virkelige *bopladser* syntes der ikke at være.

Men denne opfattelse er ved at ændres. Det er allerede mange år siden, at lærer og oldforsker *Frode Kristensen* i Tørring fandt en mængde ben og flintsager, men især flintaffald, visse steder i Gudenådalens sydlige del, Tørringegnen. Nogle steder lå disse ting så tæt, at man må antage, at der i længere tid har været en boplads. I og for sig var det rimeligt, at sådanne fund også kunde gøres langs andre jyske åløb, også vestjyske, og dette har fuldt ud bekræftet sig. *Therkel Mathiassen*, som sammen med forskellige hjælpere har fortsat Frode Kristensens arbejde i Gudenådalen, har i den senere tid også udstrakt disse undersøgelser til Varde å, Kongeå og andre vestjyske strømme.

I Vejen sogn fandt Therkel Mathiassen i foråret 1936 flere bopladser ved Kongeåen. Dagen efter undersøgte han, sammen med forfatteren, ådalen vest for Holsted. Noget affald fra flinttilhugning fandtes, men ingen steder så tæt, at der kunde være tale om

en boplads. Siden den tid har jeg undersøgt en stor del af dalen langs Vejen å, og flere steder, ja næsten overalt, er fundet flintaffald. Især en stor mængde på Anders Poulsens mark (også i tidligere år), det er det brede næs, som skyder sig ud i engen ved det gamle vadested over til Andst herred (Andstbro), der hvor åen svinger og går mod syd til Kongeåen. Dette næs, hvor man har adgang til åen til to sider, både mod nord og øst, er utvivlsomt en meget gammel boplads og sammen med dem ved Kongeåen de ældste i Vejen sogn. Her har levet mennesker som jægere og fiskere (om end overordentlig få) i omkring 3000 år, inden yngre stenalders mennesker omkring 2500 år f. Chr. begyndte at tæmme dyr og dyrke jord. Det er altså nu godt 7000 år siden de første bopladser her blev til. Eller endnu mere.

Også Lilleåens dal, Andst sogn, synes at have været beboet fra meget gammel tid. Der er her, fra åens udløb i Vejen å og øst på, fundet store mængder flintaffald, mange hundrede stykker, og da de fleste er fundet i muldvarpeskud, så må der i jorden ligge endnu flere. Det har jo været sådan med disse folk, at de kunde ikke lade en flintesten ligge. Den skulde tages op og snuses til og smages på, efterses på alle leder, og endelig skulde det med slagstenen undersøges, om det var et redskabsemne, man havde fundet, eller ej. En meget stor part, sandsynligvis langt det meste, er smidt væk igen, og det meste af det affald, vi finder, er *netop* affald: stumperne fra en uhyre mængde sådanne undersøgelser af råmateriale, foretaget på stedet, og alle bærende afprøvningens mærke, *slagbullen*, som nok skal blive stående, og som for os er vidnesbyrd om, at dette stykke før, for 7-8000 år siden, har været i menneskehænder. Men netop fordi undersøgelsen næsten altid er foretaget

straks og affaldet derfra ligger spredt viden om, kan vi ikke altid tale om boplads, fordi vi finder nogle snese sådanne stumper.

Det er meget længe siden. Man plejer at regne de ældste af affaldsdyngerne (køkkenmøddinger) for c. 6000 år gamle; og de fund, som for nu godt 30 år siden blev gjort i nogle sjællandske moser: maglemose v. f. Høng, Lundby-Sværdborg mose n. f. Vordingborg og Holmgårds n. ø. for Næstved, regner man at være omkring 8000 år gamle. På grund af visse redskaber og deres form mener Therkel Mathiassen (»Fra Nationalmuseets arbejdsmark« 1936) at fundene ved de jyske åer skal ligge derimellem, og disse sager skulde altså have været i brug for omkring 7000 år siden.

Men de sjællandske mosefund var dog altså indtil for nylig de ældste kendte bopladsfund. Som en og anden læser vil have set af aviserne, er der nu nylig, efteråret 1936, i den udtørrede Bølling sø, et par km n. ø. f. Engesvang st., gjort et fund, som fører os meget længere tilbage. Dets flintredskaber bærer et endnu langt ældre præg end de ældste fra de sjællandske moser, og da pladsen synes at have været beboet i et meget langt tidsrum, så kommer vi let 10—12000 år tilbage i tiden, thi i disse tidlige stadier går udviklingen overordentlig langsom.

Og så er den slutning ikke langt borte, at så har der vel også levet mennesker i Vestjylland *under* Istiden, eftersom det meste deraf var isfri. Norske arkæologer har for en halv snes år siden fundet meget primitive redskaber efter en fisker- og jægerbefolkning langs Nordhavet, i egnene om Nordkap. Og endnu er man ganske vist ikke enige om disse funds alder, idet nogle vil jævnstille dem omtrent med de sjællandske mosefund, og andre vil føre dem tilbage

til selve istiden, men derom er man enig, at også langs Nordhavets kyst, endog helt til Nordkap har der været en isfri bræmme, og de fleste anser det vist for sandsynligst, at der her har levet jægere og fiskere, hvis vilkår jo heller ikke på nogen måde har været dårligere, men må have været ganske lignende, som eskimoernes i Grønland og Kanada. Også i Grønland har nu en befolkning i over 1000 år levet sit liv klemmt inde mellem havet på den ene side og indlandsisen på den anden. Og denne befolkning har trivedes godt trods kårenes hårdhed, eller måske netop på grund af kårenes hårdhed.

På samme måde og lige så godt har Vestjyllands tundraer og søer og floder for 20—30.000 år siden kunnet ernære *Danmarks allerførste befolkning*. Det har ikke så meget at sige, hvilket tal man nævner, thi er vi først over den grænse eller skranke, som man hidtil har ment, istiden satte, så åbner der sig vide udsigter. Så kan vi ikke undgå at tænke os denne såre primitive og vidtomstrefende jæger- og fiskerbefolkning i forbindelse — vel sagtens også i raceslægtskab — med hine urmennesker, som for 100.000 år siden og mere beboede Frankrigs, Spaniens og Sydtysklands bjerghuler langs floderne. Og som med al deres fattigdom og primitivitet ikke var ringere, end at de både kunde lave sig gode og brugelige jagtvåben og tegne vildtet af på klippevæggene, og det endda forbløffende godt.

Det er jo nok *kulden*, der har gjort halvmennesket til menneske. På den frosne tundra måtte han holde op med at være samler, eftersom der så at sige intet var at samle. Han måtte til at plage sit stakkels hoved med at finde på slæder og fangstredskaber, — det sidste var det sværeste, og det har taget en utrolig lang tid blot at komme til jagtskydet med flint.

eller benspids, eller — endnu længere — at finde på fiskekrogen, skåret ud af ben. Det har taget mange gange så lang tid at nå til flintøkse, selv den simple og uslebne, end det har taget fra denne og til dampmaskinen.

Målt altså med denne målestok har istidens jæger- og fiskerfolk i Vestjylland ikke været så primitive endda. De har snarest levet på en *renkultur*, ligesom visse stammer i Nordkanada helt ned til vore dage, og de har kunnet fiske laks og ørred i søer og floder. Og selv om vi nærmest vilde kalde dem vilde, så hører dertil en ikke ringe kultur.
